

Ἡ κρίση τῆς σύγχρονης κοινωνίας καὶ ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας*

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

1. Ἡ ἱστορία ἔχει ἀποδείξει ὅτι δὲν εἶναι εὐφρύνες, οὔτε συντετὸ νὰ ὑποτιμᾷ κάποιος τὴν ἀλήθεια ἢ νὰ ὑποτροπιάζει στὴ μεταδοτικὴ δύναμη τῆς ἀνοησίας. Δυστυχῶς ὅμως σήμερα φαίνεται ὅτι ἡ ὑποτίμηση μαζί μὲ τὸν φανατισμό, τὴν ἡμιμάθεια καὶ τὴν ἰδιοτέλεια συγκροτοῦν ἓνα νέο ἐπικίνδυνο κρᾶμα κοινωνικοῦ μοντέλου, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ἀφενὸς μὲν ὅτι ἡ κρίση ἀποτελεῖ τὴ μεγάλη εὐκαιρία τῆς κοινωνικῆς ἐκμετάλλευσης, ἀφετέρου δὲ ὅτι καὶ οἱ ἐκκλησιαστικὲς δομὲς μποροῦν νὰ τὸ ἀκολουθήσουν καὶ νὰ τὸ ὑπηρετήσουν.

Ἀντιμετωπίζοντας λοιπὸν ὡς Ἐκκλησία τὴν πραγματικότητα αὐτή, ἐπιβάλλεται νὰ σταθοῦμε νηφάλια ἀνάμεσα σὲ δύο πραγματικότητες: τὴ σύγχρονη κοινωνία καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διακονία.

Ἡ πρώτη φαίνεται ὅτι ὑπερτιμᾷ τὸ γεγονός τῆς κρίσεως καὶ μπορεῖ νὰ ὀδηγηθεῖ σὲ ὑπερβολικὰ ἀγχώδεις καταστάσεις, κοινωνικὲς ἐξάρσεις καὶ ἀναταράξεις. Ἡ δευτέρα ὅμως, χωρὶς νὰ ὑποτιμᾷ τὴ κρισιμότητα τῆς καταστάσεως, καὶ νὰ τὴν παρακάμπτει ὑπεροπτικά, προσπαθεῖ μὲ σύνεση καὶ ὑπευθυνότητα νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς προκλήσεις τῆς κοινωνίας καὶ ἐναγώνια νὰ προσφέρει τὴ διακονία της.

Ὅμως ἡ ἐλεύθερη διακίνηση, ἰδιαίτερα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, διαφόρων ἀντιλήψεων καὶ κυρίως ἐπενδυτικῶν τάσεων, ἀποτελοῦν ἀκόμη μία πρόκληση στὸ χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ἀφοῦ ἡ κρίση τῆς σύγχρονης κοινωνίας δὲν εἶναι μόνον ἓνα φαινόμενο πολύτροπο καὶ ἰδιόμορφο, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸ

* Λόγος ποὺ ἐκφωνήθηκε τὴν 6^η Φεβρουαρίου 2012 στὸ Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν κοινὴν Σύσκεψιν τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τῶν Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἑορτῆς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

** Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος (Σαββάτος) εἶναι Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ἄμεσο παρελθὸν ὑπέδειξε ἀμυδρὰ καὶ τὰ κίνητρά του καὶ τὸν πολυσύνθετο μηχανισμό του, ἀλλὰ κυρίως γιατί ἐξαπλώνεται καὶ ἐξελίσσεται πλέον μὲ δείκτες καρκινικούς μέσα στὸν παγκόσμιο οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ ἰστό, ὅπου ἐκδηλώνει τὸν δυναμισμό του καὶ συγχρόνως ἀναζητᾶ συμμάχους.

Μία ἀνάλογη ἀναφορὰ γιὰ κρίση οἰκονομική, στὴν παγκόσμια ἀγορὰ καὶ γιὰ τὰ ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματά της, πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια, θὰ ἦταν «γέλωτος ἀξία». Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμποδίζει πλέον οὔτε τὴν πραγματικότητα τῆς καταστάσεως νὰ ἀμφισβητοῦμε, οὔτε γιὰ τὴν ἐπικινδυνότητα τῶν συνεπειῶν της νὰ ἀδιαφοροῦμε, κυρίως ὅλοι ἐμεῖς οἱ ἰθύνοντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας. Γι' αὐτὸ εἶναι χρήσιμο ἀφενὸς νὰ ἐπιχειρήσουμε μία σκιαγράφηση τῆς κρίσης τῆς σύγχρονης κοινωνίας καὶ τοῦ σχετικοῦ τρόπου ἔκφρασης σήμερα τῆς ἐκκοσμηκευμένης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, στὰ πλαίσια τῆς συνάλληλης σχέσης Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, καὶ ἀφετέρου νὰ προσδιορίσουμε τίς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ συμβάλλουν ὥστε νὰ ἀποτραπῆ ἡ πορεία τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας πρὸς μία λειτουργία ἀπόλυτα ἐκκοσμηκευμένη καὶ ἡ σύγχρονη κοινωνία νὰ προκληθεῖ προκειμένου νὰ ἀναζητήσῃ τρόπους ἐπίλυσης καὶ διόρθωσης τῶν «κακῶς κειμένων».

2. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ κατανοήσουμε ὅμως τίς ἐπιμέρους ἀναφορές μας καὶ νὰ προσεγγίσουμε σφαιρικὰ τὴ σχέση τῆς κρίσης τῆς σύγχρονης κοινωνίας καὶ τῆς ἐκκοσμηκευμένης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ἀξίζει νὰ διελευκάνουμε τὸ μοντέλο τῶν σχέσεων τῶν δύο θεσμῶν, δηλαδὴ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ προσδιορίσουμε τὰ συνάλληλα ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴ μεταξύ τους συνύπαρξη.

Στὰ δύο αὐτὰ μεγέθη, τὴν Πολιτεία καὶ τὴν Ἐκκλησία, ἂν καὶ συνυπάρχουν ἱστορικά, ἐντούτοις μεταξύ τους ὑφίσταται μία σημαντικὴ διαφορὰ. Ἐνῶ δηλαδὴ τὸ Κράτος συγκροτεῖται ὡς ἀπλὸ ἄθροισμα ἀτόμων μιᾶς συγκεκριμένης ἐδαφικῆς περιφέρειας ἢ ἐθνικῆς ομάδας, ἡ Ἐκκλησία δὲν συγκροτεῖται ἀθροιστικὰ ἀπὸ τὰ μέλη της, ἀλλὰ γεννᾶ ἐν Χριστῷ τὰ μέλη της (Α΄ Κορ. 4,15) καὶ τὰ ἐντάσσει στὸ ἱστορικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὡς ὀργανικὰ μέλη. Συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία δὲν γεννᾶται ἀπὸ τὰ μέλη της, ὅπως τὸ Κράτος, ἀλλὰ σχετίζεται πρὸς αὐτὰ ὑπαρξιακὰ καὶ ὄντολογικά, καὶ ὄχι συμβατικά.

Ἡ ἰδιαιτερότητα ὅμως αὐτή, τόσο ὡς πρὸς τὴν ταυτότητα ὅσο καὶ ὡς πρὸς τοὺς σκοπούς, δὲν λειτουργεῖ ἀποτρεπτικά ὡς πρὸς τὴν συνύπαρξή τους στὸ ἴδιο κοινωνικὸ σύνολο, γι' αὐτὸ καὶ «τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας εἶναι μία οὐσιαστικὴ καὶ κρίσιμη ἐκδοχὴ τοῦ εὐρύτερου ζητήματος τῶν

σχέσεων Κράτους και Κοινωνίας τῶν πολιτῶν»¹, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ ὑπόβαθρο ὡστε μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινωνίας τῶν πολιτῶν νὰ δημιουργεῖται μία ὄσμωση πολιτιστική, ὄχι πάντοτε ἐπιτυχής, ἀλλὰ καὶ μία ἀντίδοση λειτουργίας τῶν δομῶν ἀπὸ τῆ μία μορφή κοινωνίας στὴν ἄλλη. Ἐπιπλέον, μία μετακενωτική διαδικασία ὑπερβάσεως τῶν «οἰκείων ὄρων» ἀπὸ τῆ μία ἢ τὴν ἄλλη μορφή κοινωνίας, ἡ ὁποία πολλές φορὲς ἀγγίζει τὰ ὅρια τοῦ μιμητισμοῦ, τὶς περισσότερες φορὲς συνεπάγεται καὶ μία ἐκκοσμικευμένη λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ἡ ὁποία ἀντὶ νὰ ὑπηρετεῖ κάτι τὸ ὑψηλὸ καὶ οὐσιαστικὸ μὲ ἀφοσίωση, ἐκφυλίζεται ἢ ἀλλοτριώνεται μέσα ἀπὸ τὴν υἱοθέτηση μεθόδων κοσμικοῦ τύπου, προκειμένου νὰ ἐπιβεβαιώσει στὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος τὶς ποιμαντικὲς τῆς δραστηριότητες καὶ τὰ ἐνδοκοσμικὰ ἐνδιαφέροντά της.

Κατὰ τὸ ἱστορικὸ παρελθόν, ἡ ὑπέρβαση τῶν «οἰκείων ὄρων» ἐξεφράζετο μέσα ἀπὸ μία διαδικασία αὐθαίρετων παρεμβάσεων τῶν ἐκπροσώπων κυρίως τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν, δηλαδή τοῦ Κράτους ἢ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, στὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας (πρβλ. Δ' καὶ Ε' αἰῶνες). Παρ' ὅλες ὅμως τὶς προσπάθειες πρὸς ἐπίτευξη μιᾶς συναινετικῆς νομοθετικῆς ρύθμισης τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου συμφωνίας καὶ διάκρισης τῶν «οἰκείων ὄρων», μέσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς συναλληλίας, δὲν μπόρεσε νὰ ἐλεγχθεῖ ἡ τάση τῶν ἐκπροσώπων κυρίως τῆς κρατικῆς (αὐτοκρατορικῆς) ἐξουσίας, ὡστε νὰ ὑπερβοῦν κατὰ περίπτωσιν τοὺς «οἰκείους ὄρους», γεγονός τὸ ὁποῖο εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐφαρμόσουν μονομερῶς μία ἀντίληψη ἐξουσιῶν «καισαροπαπικοῦ τύπου».

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ἀντίληψη δὲν προκάλεσε μόνον ὀξύτατη καὶ μακροχρόνια σύγκρουση μεταξὺ τῆς «Βασιλείας» καὶ τῆς «Ἰερωσύνης» (!!!) ἀλλὰ εἶχε καὶ ὀδυνηρὲς συνέπειες στὴν κοινωνικὴ συνοχὴ καὶ στὶς εὐρύτερες προοπτικὲς λειτουργίας τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας (βλ. ἡ κρίση τῆς Εἰκονομαχίας)².

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἡ ἀξιολόγησις ὅλων αὐτῶν τῶν συνεπειῶν δὲν ἀφοροῦσε μονομερῶς μόνον τὸ Κράτος ἢ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ ἀπέδειξε ὅτι ἐπηρέασε ἀρνητικὰ καὶ τοὺς δύο θεσμούς, παρ' ὅλες τὶς συναινετικὲς προσπάθειες τοῦ ἱεροῦ Φωτίου³. Τελικὰ τὸ πρόβλημα φαίνεται ὅτι, τόσο ἱστορικὰ ὅσο καὶ θε-

1. BENIZELΟΥ ΕΥ., *Οἱ σχέσεις Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ὡς σχέσεις συνταγματικὰ ρυθμισμένες*, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 28.

2. Βλ. ΦΕΙΔΑ ΙΩ., *Βυζάντιον*, Ἀθήναι 1985, σελ. 111 κ. ἐξ.

3. Πρβλ. Βλ. ΦΕΙΔΑ ΙΩ., *Αἱ περὶ σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἀντιλήψεις τοῦ Μ. Φωτίου*, Ἀθήναι 1980.

σμικά, παραμένει για πολλούς ἄλυτο και ἀνυπέρβλητο, σὲ σημεῖο μάλιστα ὥστε νὰ ἀναγκάσει τὸν ἱ. Φώτιο νὰ περιγράψει τὴν παθογένεια ἀσκήσης τῆς ἐξουσίας, νὰ ὀμιλήσει γιὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος, νὰ ἐπισημάνει τὶς ἀρχές τῆς δυσλειτουργίας τοῦ ἄρχειν, καὶ νὰ ὑποδείξει τὴν ἀρχετυπικὴ λειτουργία τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ τὰ πρότυπα τῆς πολιτικῆς ἠθικῆς⁴.

Μὲ τὴν ἀποϊεροποίηση τῆς Ἱερωσύνης, ἀπὸ τὴν Προτεσταντικὴ Μεταρρύθμιση, μὲ τὴν ἀξιοματικὴ διατύπωση τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας (1555), ὅτι *cuius regio, eius religio*, μὲ τὰ πολιτειοκρατικὰ πρότυπα τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, καὶ μὲ τὴν ἀνθρωποκεντρικὴ φιλοσοφία τοῦ Διαφωτισμοῦ, τὸ πρότυπο τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ὀδηγήθηκε σὲ μίᾳ διαλεκτικῇ ἀντιπαράθεση, ἡ ὁποία ἀλλοίωσε ἐν πολλοῖς τόσο τὸ χαρακτήρα, ὅσο καὶ τοὺς ρόλους τῶν δύο Κοινωνιῶν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ κοινωνικὸς δυναμισμὸς τῶν Προτεσταντικῶν Κοινοτήτων (προβλ. Κοινωνικὸ Συμβόλαιο τοῦ Ρουσσῶ), ὀδήγησε ὄχι μόνον στὴν ἀπόρριψη τῶν ἱεροκρατικῶν ἀγκυλώσεων καὶ τῶν μεταφυσικῶν ἐκδηλώσεων ἑνὸς θρησκώληπτου τύπου πιστοῦ, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς κοινωνικῆς θεωρίας, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ νομιμοποίηση τῆς πολιτικῆς θεωρίας, περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς «λαϊκῆς κυριαρχίας», εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν υἰοθέτηση μιᾶς ἀντίληψης διακονίας, ὅπου τὸ μὲν Κράτος ἐνδιαφέρεται καὶ ἔχει ὡς ἀποκλειστικὴ ἀποστολὴ τὴν ἐπιμέλεια καὶ φροντίδα τοῦ σώματος, ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ διακονία περιορίσει τὰ ὄριά της στὴν ἐπιμέλεια καὶ σωτηρία τῆς ψυχῆς.

Στὴν Ἀνατολή, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴ Δύση, δὲν ὑπῆρξε ἡ διαλεκτικὴ αὐτὴ ἀντιπαράθεση μεταξὺ τῆς «Ἱερωσύνης» καὶ τῆς «Βασιλείας», μὲ τάσεις ἱεροκρατικῆς ἢ πολιτειοκρατικῆς. Ἡ λειτουργικὴ δομὴ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ κανονικὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ὀδήγησαν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία νὰ μὴν ἀποδεχθεῖ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον τὸ ρόλο τῆς «Βασιλείας», ὡς στοιχεῖο τῆς ταυτότητάς της, ἀλλὰ νὰ ἐκφραστεῖ μὲ ὀλόκληρο τὸ ἐκκλησιαστικὸ της σῶμα (κλῆρος καὶ λαός) καὶ μὲ ὅλες τὶς πτυχές τῆς διοικητικῆς, πνευματικῆς, ποιμαντικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς διακονίας καὶ ἀποστολῆς της. Γιὰ τὴν ἐπίτευ-

4. Βλ. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ ΚΩΝ., «Τί ἔστιν ἔργον ἄρχοντος. Ἐπισημάνσεις διαχρονικῆς ἀξίας ἀπὸ τὸν ἱ. Φώτιο περὶ τῶν ὄρων καὶ προϋποθέσεων τοῦ ἄρχειν (στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Μιχαὴλ Βόριδα)», στὸ *Ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ θεολογία τοῦ Μεγάλου Φωτίου-Ἐπίσημοι Λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῇ Ἱερᾷ Μνήμῃ του κατὰ τὰ ἔτη 1970-2010*, ἐκδ. Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 2011, σελ. 649-666 (στὸ ἐξῆς: *Ἐπίσημοι Λόγοι*).

ξη αυτής της ισόρροπης σχέσης στηρίχθηκε στην «ἀρχή της συναλληλίας» και στην εφαρμογή της λειτουργίας των διακριτών ρόλων⁵.

3. Παράλληλα πρὸς αὐτὴν τὴ διαλεκτικὴ τῶν δύο μορφῶν κοινωνίας, τοῦ πολίτη καὶ τοῦ μέλους τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, ἐμφανίζεται ἓνα νέο ἰδεολόγημα στὶς ἀρχὲς τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα, κυρίως στὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν, μὲ τὸ ὁποῖο προσπάθησαν νὰ πλήξουν τὴν ἐθνικὴ καὶ τὴν θρησκευτικὴ συνείδηση τῶν λαῶν, εἴτε ὡς πρόταση ἐνὸς ἀνερμάτιστου ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ κράτους, εἴτε ὡς ἀνάγκη προσαρμογῆς τῆς κοινωνίας στὸ μοντέλο μιᾶς παγκοσμιοποιημένης ταυτότητας, εἴτε τέλος ὡς μέσο ἐπίλυσης τῶν προβλημάτων, μὲ σκοπὸ τὴν ἀνάκαμψη τῆς ἀναπτυξιακῆς ὕφεσης καὶ τῆς οἰκονομικῆς κρίσης.

“Ὅλα τὰ παραπάνω, ἀποτελέσματα μιᾶς συνεχοῦς μεταβαλλόμενης κοινωνίας τῶν πολιτῶν, δίνουν τὴν δυνατότητα μετάβασης ἀπὸ τὴ γεωργικὴ κοινωνία σὲ μία μορφή ἀστικοποίησης, μία μετάβαση, ἡ ὁποία στὰ πλαίσια τῆς βιομηχανικῆς ἐπανάστασης, θὰ ὀδηγήσει μὲ βεβαιότητα στὴ σύγχρονη μορφή κοινωνίας. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως αὐτῆς τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν εἶχε ὡς κατὰλληξὴ τὴν εφαρμογὴ μιᾶς παγκοσμιοποιημένης μορφῆς οἰκονομίας, διακυβέρνησης καὶ ἐξουσίας, μὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τὴ γενικευμένη (παγκόσμια) οἰκονομικὴ κρίση, τὴν ἀναπτυξιακὴ ὕφεση, τὴν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν δομῶν καὶ τὴν δημιουργία νέων μοντέλων πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν λειτουργιῶν καὶ δομῶν.

Γιὰ νὰ κατανοήσουμε ποιὰ σημασία ἔχουν αὐτὲς οἱ «ὀβιδιακές» μεταλλάξεις τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν καὶ τί συνεπάγονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ διακονία στὰ πλαίσια τῆς παγκοσμιοποίησης, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουμε μία σύντομη περιγραφικὴ ἀναφορὰ τῶν στοιχείων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνδεικτικὰ καὶ μόνον τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς κρίσης στὴ σύγχρονη κοινωνία καὶ τὰ ὁποῖα παράλληλα θεωροῦνται καὶ ὡς «σωτήρια» γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς κρίσης (!!!)⁶.

Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν γεωργικὴ στὴν ἀστικὴ κοινωνία ὀδήγησε στὴν ἀπρόσσωπη καὶ ἐξατομικευμένη θεώρηση τῆς ζωῆς. Τὸ βιομηχανικὸ δὲ καὶ μεταβιομηχανικὸ μοντέλο δημιούργησε ὅλο αὐτὸ τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖο σήμερα χαρακτηρίζεται ὡς ἐκκοσμίκευση καὶ παγκοσμιοποίηση. Ἡ ἐκκοσμίκευση, ὡς μία ἀνθρωπολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ θεώρηση τῆς κοινωνίας, χαρτογραφεῖται

5. Πρβλ. Βλ. ΦΕΙΔΑ ΙΩ., «Διακριτοὶ ρόλοι Ἐκκλησίας καὶ Κράτους», στὸ *Ἐπίσημοι Λόγοι*, σελ. 173-199.

6. Πρβλ. ΤΣΟΥΚΑΛΑ ΚΩΝ., *Ἡ ἐπινόηση τῆς ἐτερότητας. “Ταυτότητες” καὶ “διαφορές” στὴν ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποίησης*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2010.

ἀπὸ τὴ σκληρότητα ἢ τὴν ἀπροθυμία τοῦ σύγχρονου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος νὰ δεχθῆ τὸν σπόρο τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ μαρτυρίας. Ἡ παγκοσμιοποίηση ψηλαφεῖται στὶς κοινωνικὲς δομὲς ὡς ἀδιαφορία γιὰ τὸν ἄλλον καὶ φανερόνεται στὸ ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν οἰκονομισμό καὶ τὴν ἀπληστία. Ἡ συνύπαρξη τῆς παγκοσμιοποίησης καὶ τῆς ἐκκοσμίκευσης, ὡς ἐξατομίκευση, ἀτομικότητα, ἰδιώτευση τοῦ ἀνθρώπου, ὑποκειμενισμός καὶ ἐγκεντρικισμός, τείνουν σὲ μία ἀλλοτριωμένη λειτουργία τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, ἀφοῦ ἀποτελοῦν τὶς δύο ὅψεις τοῦ ἰδίου νομίσματος⁷.

Μὲ τὴν παγκοσμιοποίηση ἐπετεύχθη ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση τῶν δυνατῶν ἔναντι τῶν ἀδυνάτων, ἢ ὅποια τελικὰ ἐξελίχθηκε σὲ μιὰ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη μιᾶς μόνο μερίδας χωρῶν τῆς ὑψηλίου σὲ βάρος τῶν πιὸ πτωχῶν, γεγονός τὸ ὅποιο ὀδήγησε στὸ νὰ ἀπειληθεῖ σοβαρὰ ἡ εἰρήνη στὸν κόσμον καὶ ἡ κοινωνικὴ συνοχή, σὲ ἐπίπεδο μάλιστα τοπικῶν κοινωνιῶν⁸.

Βρισκόμαστε λοιπὸν κοινωνιολογικὰ μπροστὰ σὲ μιὰ κρίση. Ἡ ἐμβληματικὴ φράση τῆς Μάργκαρετ Θάτσερ, «δὲν ὑπάρχει κοινωνία ἀλλὰ μόνο ἄτομα», φαίνεται ὅτι σηματοδοτεῖ τὴν ἔλευση μιᾶς νέας περιόδου, ὅπου πλέον ὁ ἄνθρωπος γεννιέται καὶ ζεῖ ὡς ἄτομο, προσπαθεῖ νὰ ἐπιβιώσει σὲ ἓνα ρευστὸ σύστημα πολλαπλῶν καὶ ἐναλλακτικῶν πολιτικῶν καὶ πολιτισμικῶν δεδομένων καὶ συσσωματώσεων, ἐνῶ οἱ παλαιὲς παραδοσιακὲς μορφὲς τῆς κοινωνίας εἶναι πλέον ἀνίσχυρες.

Ἔτσι ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἓναν ἄκρατο ἀτομοκεντρισμό, διαβρωμένο καὶ ἐμποτισμένο ἀπὸ ἀντικρατιστικὲς καὶ ἀντεθνικὲς ιδέες, ἀποδυναμωμένο ἀπὸ ἰδεολογικοὺς μηχανισμούς, οἱ ὅποιοι ἐξασφάλιζαν τὴν λειτουργικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὁμοιογένεια τῶν κοινωνιῶν, καὶ μιὰ παγκόσμια ρευστότητα, ἢ ὅποια μᾶς ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀπροσδιοριστία, ὅπου ἡ ἐξεύρεση τρόπου ἀλλαγῆς καὶ διόρθωσης τῶν «κακῶς κειμένων» εἶναι τὸ ζητούμενο.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία θεωρεῖ δεδομένο ὅτι ὀφείλει νὰ διεκπεραιώνει τὶς τρέχουσες ὑποθέσεις, μὲ ἀποκλειστικὸ γνῶμονα τὶς ἀναπτυξιακὲς προτεραιότητες καὶ τὴν ἐφαρμογὴ οἰκονομικῶν μέτρων, μὲ ἀποκλειστικὸ καὶ μόνον σκοπὸ τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς οἰκονομικῆς κρίσης. Γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ ἓναν αἰῶνα, τὸ «κοινωνικὸ ζήτημα» ἐμφανίζεται καθημαγμένο κάτω ἀπὸ τὸ

7. ΜΠΕΓΖΟΥ Μ., *Νεοελληνισμός καὶ νεωτερικότητα*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2011, σελ. 288.

8. Πρὸβλ. ΙΩΑΝΝΗ (ΖΗΖΙΟΥΛΑ), ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΕΡΓΑΜΟΥ, «Ἡ παγκοσμιοποίηση ἀναπόφευκτα δημιουργεῖ ἀντιδράσεις» (Συνέντευξη), στὸ *ΤΟΛΜΗ* 16 (Μάρτιος 2002), σελ. 199.

ἀμείλικτο πέλμα τοῦ ἀναπτυξιακοῦ ζητήματος.

Εἴμαστε πλέον μπροστά σὲ μία ρήξη μὲ τὸ παρελθὸν καὶ στὸ ἄνοιγμα ἐνὸς νέου ἱστορικοῦ κύκλου.

Ὁ διάχυτος ὅμως αὐτὸς κρατικός «μινιμαλισμός», ἡ ἀπεμπλοκὴ τοῦ δημοσίου χώρου ἀπὸ τὶς ἀποκλειστικὲς ἰδεολογικὲς καὶ ἀξιακὲς του ἀρμοδιότητες καὶ ἡ προϊοῦσα ἀποσάθρωση τῶν ἐκπαιδευτικῶν, προνοιακῶν καὶ ἀσφαλιστικῶν δημοσίων μονοπωλίων, ἐκφράζουν ἓνα νέο ἀμετακίνητο κοινωνικοπολιτικὸ δόγμα, ὅπου ἡ κοινωνία διασπᾶται σὲ παραγωγοὺς καὶ καταναλωτές. Τὸ χροῖμα ἐπενδύεται ἀναπτυξιακὰ μόνο γιὰ τὸν προοπορισμὸ κέρδους καὶ στὴν παγκόσμια οἰκονομία λειτουργοῦν ἀναγκαστικὰ οἱ ἐνδοκρατικὲς ἀγορές, οἱ ὁποῖες ὀδηγοῦν σὲ πολεμικὲς συρράξεις γιὰ μία μονομερῆ προώθηση τῶν συμφερόντων τους. Ἔτσι, χάνονται τὰ ὄρια μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ αὐθαιρεσίας, κέρδους καὶ κερδοσκοπίας, πρωτοβουλίας καὶ ὑστεροβουλίας.

Τέλος, οἱ ἠθικὲς ἀρχὲς καθίστανται ἐντελῶς ἀνίκανες νὰ ἐπηρεάσουν πλέον τοὺς κανόνες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀφοῦ αὐτοὶ καθορίζονται ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ οἰκονομικοῦ «παιχνιδιοῦ»⁹. Οἱ μόνες ἰσχύουσες ἀξίες μέσα στὴν οἰκονομία τῆς παγκοσμιοποιημένης ἀγορᾶς εἶναι οἱ ἐκτιμήσεις τῆς χρηματοληπτικῆς δυνατότητας τῶν κρατῶν καὶ ἡ χρηματιστηριακὴ ἀξία τῶν κρατικῶν ὁμολόγων καὶ ὄχι πιά οἱ ἠθικὲς ἀξίες.

Τί συνεπάγονται ὅλα αὐτά;

α) Τὸ «κράτος δικαίου» πραγματώνεται μὲ κόστος τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ «κράτους πρόνοιας», τὸ ρόλο τοῦ ὁποῖου καλοῦνται νὰ διαδραματίσουν οἱ διάφοροι κοινωνικοὶ φορεῖς καὶ ὀργανώσεις, μέσα στοὺς ὁποίους συγκαταλέγεται καὶ ἡ Ἐκκλησία.

β) Ἡ μόνη δυνατὴ καὶ νομιμοποιημένη μορφή σχέσεως, ἀνάμεσα στὴν πολιτικὴ καὶ στὴν οἰκονομία, κατανοεῖται μόνο μέσα ἀπὸ μία διαδικασία αὐτόνομης καὶ ἔλλογης ἀναπτυξιακῆς τάξης πραγμάτων.

γ) Ἡ μεταφορὰ τῶν κέντρων λήψεων καίριων ἀποφάσεων, σὲ ἓνα ἀπροσδιόριστο καὶ ἀνεγξέλεγκτο ἐξωπολιτικὸ καὶ ἐξωεπικρατειακὸ παράγοντα, ὀδηγεῖ πρὸς μία ἀβεβαιότητα.

δ) Ἡ ἀποσύνδεση τοῦ κράτους ἀπὸ τὶς ἱστορικὰ παγιωμένες παραδοσιακὲς ρίζες καὶ ἀξίες του δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ προαιώνιες ἀρχὲς τῆς κοι-

9. ΜΠΕΓΖΟΥ Μ., Ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 324 κ. ἐξ.

νωνική δικαιοσύνης, τῆς ἐπιείκειας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης δὲν φαίνεται νὰ συστοῦν πλέον αὐτονόητες πολιτικὲς προτεραιότητες.

Μὲ τὴν πρωτοκαθεδρία αὐτῆς ἀναπτυξιακῆς λογικῆς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἄλλο κριτήριο ἀξιολογικὸ τῆς εὐρυθμῆς λειτουργίας τῶν θεσμῶν παρὰ μόνο ἢ συμβολὴ τους στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἐνῶ τὸ κοινωνικὸ κράτος πνέει τὰ λίσθια. Ἡ σημαντικότερη ὅμως κοινωνικὴ καὶ κοσμοθεωρητικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐπικράτηση τῆς ἰδεολογικῆς ἐξατομίκευσης, σὲ σημεῖο μάλιστα ὅπου, ἐκτὸς ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρωπολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν συνεπειῶν, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἐκκλησία θεωροῦνται ὡς μία ὑπόθεση ἀτομικὴ ἢ ἰδιωτικὴ καὶ τὸ Κράτος διαβλέπει, ὅτι μπορεῖ νὰ τὶς ἀντιμετωπίσει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ὡς κάποιον ἄλλον δημοσιονομικὸ ὄργανισμό ἢ ἐταῖρο.

4. Ἐὰς προσεγγίσουμε πρὸ συγκεκριμένα αὐτὴ τὴ δυσλειτουργία, ἡ ὁποία προκαλεῖται ἀφενὸς ἀπὸ τὴν ὥσμωση τῶν προβλημάτων μεταξὺ κοινωνίας καὶ διακονίας καὶ ἀφετέρου ἀπὸ τὴν κρίση ἀξιοπιστίας πού μαστίζει σήμερα τὶς Ἐκκλησίες καὶ τὶς Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ἀναζητοῦν τὸν ρόλο τους μέσα σ' αὐτὴν τὴν κρίση τῆς κοινωνίας μονομερῶς καὶ ἀποκλειστικῶς, δηλαδή ὡς φορέων ἐπίλυσης ἢ βελτίωσης μόνων κοινωνικῶν προβλημάτων, ὅπως εἶναι ἡ πείνα, ἡ ἀνεργεία, ἡ οἰκονομικὴ ἀνέχεια κ.ἄ.

α) Ὁ Χριστιανισμὸς ὅμως δὲν εἶναι Ἐκκλησία ἀλλὰ Ἐκκλησία, δηλαδή εὐχαριστιακὴ κοινότητα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀπορρέουν τὰ πάντα καὶ πρὸς αὐτὴν συγκλίνουν. Τὸ σημαντικό ἐπίσης εἶναι ὅτι δὲν ἔχει διαχρονικὰ μία τάση ἐσωστρεφοῦς διάθεσης ἢ στασιμότητας, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνεται τὸ ρόλο της, ἀκόμη καὶ μέσα στὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ κόσμου τούτου, μεταμορφωτικὰ καὶ μάλιστα σὲ μία δυναμικὴ πορεία πρὸς τὸ μέλλον, γι' αὐτὸ καὶ δίνει προτεραιότητα στὴν κοινωνία, στὴν συνύπαρξη καὶ στὴ μετοχή. Δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου διασπασμένη σὲ δημόσια ἢ ἰδιωτικὴ, οὔτε τὴν ἐπιβίωσή του ὡς μία διαδικασία αὐστηρὰ πολιτικὴ, ὡς μία ἀντιπαράθεση μεταξὺ τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τρόπου ὑπαρξῆς.

β) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἕναν ἀσκητισμὸ, ὡς αὐταπάρνηση τοῦ ἰδίου θελήματος πρὸς χάριν τοῦ ἄλλου, ὡς αὐτοθυσία τοῦ ἐγὼ γιὰ τὴν ἐπανεύρεση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὡς αὐτοπεριορισμὸ τῆς ἀτομικότητας τοῦ ἀνθρώπου, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ συνύπαρξη μὲ τὸν συν-ἄνθρωπο, δηλαδή τὴν ἐπίτευξη τῆς φιλαλληλίας, ἡ ὁποῖα ἀντιπαράθεται πρὸς τὴν φιλαυτία.

γ) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία εἶναι «ἐν τῷ κόσμῳ» ἀλλὰ ὄχι «ἐκ τοῦ κόσμου». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ βασικὸ μῆνυμα ζωῆς ποὺ φέρνει ἡ Ἐκκλησία, καθὼς καὶ ἡ θεμελιώδης δομὴ της (ἡ λατρεία, ἡ κανονικὴ διάρθρωση κ.λπ.) δὲν ἐπιδέχονται καμμία ἀνανέωση ἀφοῦ ἐκφράζουν καὶ «εἰκονίζουν» κάτι ἄλλο πέραν ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὸν παρόντα κόσμο, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς δὲν χωρεῖ σὲ πνευματικούς θεσμούς καὶ ἱεροκανονικὲς δομές, παρὰ μόνον στὸ βαθμὸ ποὺ οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ ἐνωτίζονται τὶς ἀγωνίες καὶ τὰ ἐρωτήματα τοῦ ἀνθρώπου μιᾶς συγκεκριμένης ἐποχῆς καὶ ἀντλοῦν τὴν ἀπάντησή ποὺ θὰ δώσουν μέσα ἀπὸ τὶς σταθερὲς καὶ ἀμετάβλητες ἀρχὲς τῆς παράδοσης, στὴν ὁποία στηρίζονται. Τί σημαίνει αὐτό; Ὅτι ἡ παράδοση δὲν εἶναι κάτι στατικό (παραδοσιαρχία, συντηρητισμὸς, συγκεκριμένη φορμαλιστικὴ συμπεριφορὰ, ζηλωτισμὸς) ἀλλὰ ἐρμηνεύεται μόνον ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα ποὺ τῆς θέτει κάθε ἐποχὴ καὶ ὄχι ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις της, ἐπιπλέον δὲ ἀξιολογεῖται ἀπὸ τὴ χρήση τῶν ὄρων καὶ τῶν ἐκφράσεων, μὲ τὶς ὁποῖες δομεῖ καὶ καταθέτει τὴν ἀπάντησή της.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ διακατέχεται ἀπὸ τὸ ἄγχος νὰ ἐμφανίσει σύγχρονο πρόσωπο, γιὰ αὐτὸ ποὺ ἀναζητεῖ ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτήν, δὲν εἶναι κάτι ἀνάλογο μὲ τὰ ἄλλα «σύγχρονα πρόσωπα», ἀλλὰ κάτι διαχρονικὸ, σταθερὸ καὶ αἰώνιο, τὴν ἀλήθεια τοῦ «ἀληθῶς ὑπάρχειν»¹⁰.

δ) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία εἶναι διακονία καὶ ὄχι ἐξουσία ἢ διοίκηση. Εἶναι ἓνας ὅρος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ἓνα εὐρὸν περιεχόμενον ἐκκλησιαστικῶν δράσεων, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ περιγραφῶνται καὶ ἀπὸ κάποιες πολιτικοῦ τύπου νομοθεσίες, τὰ ὅρια ὅμως καὶ ἡ ἀσκηση αὐτῶν τῶν δράσεων καθορίζονται ἀπὸ τοὺς ἱερούς κανόνες καὶ τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ εἰδοποιὸς διαφορὰ συνεπάγεται ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ταυτίζεται ἢ ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ αὐθεντίας μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη μορφή ἐξουσίας ἢ νὰ υἱοθετεῖ μεθόδους καὶ πρότυπα ἄλλων κοσμικῶν ἐξουσιῶν ἢ κοινωνικῶν φορέων καὶ δομῶν.

ε) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν ἐνότητα καὶ τὴ διάκριση κλήρου καὶ λαοῦ, ὡς ἀναγκαῖα στὴν ὅλη δομὴ καὶ λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ ἐπισημανθεῖ, ὅτι ἡ διάκριση αὐτὴ εἶναι καθαρὰ χαρισματικὴ καὶ λειτουργικὴ, καὶ ἄρα ἱεραρχικὴ, καὶ ὄχι ὅπως λανθασ-

10. Πρβλ. ΙΩΑΝΝΗ (ΖΗΖΙΟΥΛΑ), ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΕΡΓΑΜΟΥ, *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 20.

σμένα θεωρείται σήμερα ως μία αξιολογική ιερωσύνη δημοσιοϋπαλληλικού τύπου ή ως ένας τύπος υπαλληλοποίησης του κλήρου.

Η χαρισματική, ιεραρχική και λειτουργική διάκριση της ιερωσύνης και η αξιολογική εκτίμηση του διακονικού της χαρακτήρος περιγράφεται από τους ιερούς κανόνες και άσκειται από τους κανονικούς φορείς της διακονίας, τὸν ἐπίσκοπο και τὰ συνοδικὰ ὄργανα, και ὄχι ἀπὸ συμβούλια ἢ δομὲς ὑπηρεσιακῆς διοίκησης, ξένα πρὸς τὴν ἱεροκανονικὴ παράδοση, γι' αὐτὸ και κάθε ἄλλη μέθοδος, ξένη πρὸς τὴν παράδοση αὐτή, τείνει στὴν ἀποδυνάμωση ἢ στὴν περιθωριοποίηση τοῦ λειτουργήματος τοῦ ἐπισκόπου.

Χαρακτηριστικὴ περίπτωση μιᾶς ιερωσύνης δημοσιοϋπαλληλικού τύπου ἀποτελεῖ ἡ διοργάνωση συνδικαλιστικοῦ ὄργάνου τῶν κληρικῶν (!!!), τὸ ὁποῖο δραστηριοποιεῖται ἐρήμην τόσο τοῦ ἐπισκόπου, σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο, ὅσο και τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, σὲ ἐπίπεδο περιφερειακό. Ἡ φιλελεύθερη αὐτὴ και προτεσταντικού τύπου θεώρηση τῆς ιερωσύνης, ὀδήγησε πολλὲς φορὲς σὲ πόλωση ἢ και ἀντιπαλότητα μεταξύ τοῦ Ἐπισκόπου και τοῦ συνδικαλιστικοῦ ὄργάνου τῶν κληρικῶν, ἐνῶ ἐνισχύει και τὴν ψευδαίσθηση ὅτι ὁ κληρικὸς μπορεῖ νὰ δραστηριοποιεῖται αὐτονομημένα, διαφοροποιημένος ἀπὸ τὴν ὅλη Ἐκκλησία, τὸν ἐπίσκοπο και τὴ σύνοδο, τὶς ἀποφάσεις τῆς ὁποίας μπορεῖ νὰ κρίνει και νὰ κατακρίνει.

Πρὸς τὸν χαρισματικό, λειτουργικό και ἱεραρχικό χαρακτήρα τῆς ιερωσύνης ὀφείλει νὰ τείνει και ἡ δομὴ και λειτουργία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης, γιὰ τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ υἱοθετοῦνται ἐκκοσμηκευμένα πρότυπα ἐκπαίδευσης, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ μία ἐξισορρόπηση μεταξύ τῆς ἐκκλησιαστικῆς και τῆς δημόσιας παιδείας. Ἡ μίξη αὐτὴ μὲ βεβαιότητα ὀδηγεῖ ἀρχικὰ σὲ ἀλλοτρίωση τοῦ ὅλου πνεύματος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐκκλησιαστικῆς σκοποθεσίας και διαδικασίας και στὴ συνέχεια σὲ ἀποτυχία. Ἡ ἱστορία ἔχει ἐπιβεβαιώσει κατὰ τὸ παρελθὸν ὅλες αὐτὲς τὶς ἐπιφυλάξεις.

στ) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία ἐκφράζει ἕναν ἄλλο λόγο, θεολογικό και ὄχι ἰδεολογικό. Ἡ πίστη εἶναι ἐμπειρία και βίωμα, ἀποτελεῖ τὴν εὐχαριστιοκεντρικὴ βίωση τοῦ γεγονότος τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκεκαλυμμένης Ἀλήθειας, τὴν ὁποίαν καλεῖται ὀλόκληρο τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία, νὰ βιώσει και νὰ διατυπώσει λειτουργικὰ ἀλλὰ και νὰ ἀποδεχθεῖ ἐμπειρικά, ὥστε νὰ τὸ κάνει περιεχόμενο ζωῆς. Δυστυχῶς ὁμως, σήμερα ἡ πίστη και τὸ περιεχόμενο τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκεκαλυμμένης Ἀλήθειας κατανοεῖται ὡς ἕνα «ἰδεολόγημα», τὸ ὁποῖο διασώζει, ἐπικροτεῖ ἢ ταυτίζεται μὲ ἕνα και μόνο ἀποκλειστικό σύστημα. Εἴτε τὸ σύστημα τοῦ ὑπερσυντηρητισμοῦ, τὸ ὁποῖο ἀντιστρατεύεται τὴν ἐνό-

τητά της, μέσα στο ίδιο το εκκλησιαστικό σώμα της, είτε το άλλο σύστημα του προοδευτισμού, το οποίο την άλλοτριώνει και την οδηγεί σε διάσπαση. Οί εκπρόσωποι και των δύο αυτών συστημάτων, δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι με την έκφραση μιας εκκοσμιευμένης και απολυτοποιημένης αντίληψης και με την επίβολή των δικών τους ιδεολογικών αρχών, συμβάλλουν στην άλλοτρίωση του θεολογικού και κηρυγματικού λόγου της Έκκλησίας. Σ' αυτήν την αντιπαλότητα ή τη διάσταση, συμμετέχει και ο θεολογικός κόσμος, αλλά αυτό είναι μία άλλη παράμετρος του θέματος, η ανάλυση του οποίου δεν είναι του παρόντος¹¹.

Τί συνεπάγεται αυτή η διάσταση και άλλοτρίωση; Νά είναι δυσδιάκριτο το αυθεντικό κριτήριο διάκρισης μεταξύ Άληθειας και έρμηνείας της Άληθειας από την «αίρεση». Έτσι με μεγάλη ευκολία διακηρύσσονται «κυοφορούμενες αίρέσεις» ή αναπτύσσονται κατηγορητήρια κατά επισκόπων και από άλλους συνεπισκόπους για «αίρεση», επειδή ή πρόταση ή η έρμηνεία τους δεν ταυτίζεται με την δική τους αντίληψη ή σκέψη, επειδή το λεξιλόγιό τους δεν κατανοείται και δεν έρμηνεύεται μονοδιάστατα αλλά και «συναφειακά». Έν όνόματι δέ αυτής της ιδεολογοποιημένης κατανόησης του θεολογικού λόγου ή διάσταση μεταξύ της έσωστρέφειας ή της έξωστρέφειας των θεολογικών προτάσεων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε σχίσματα και παρασυναγωγές, κατά την έκφραση του Μ. Βασιλείου¹². Ο όρθος όμως θεολογικός και κηρυγματικός λόγος της Έκκλησίας είναι ή μεσότης και όχι ή ακρότης, ενώ ο όρος «αίρετικός» τείνει πλέον να δηλώσει κάθε έναν, ο οποίος διαφωνεί με την άποψή μας, σε πείσμα όσων ο ιερός Φώτιος και ή αρχαία παράδοση της Έκκλησίας μας διδάσκουν, περιορίζοντας σαφώς τόν όρο αίρεση μόνο σε ό,τι αποτελεί παράβαση των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων και την ίδρυση μιας ίδιας «Ιεραρχίας»¹³.

Μία τέτοια όμως αλλοίωση του θεολογικού και του κηρυγματικού λόγου της Έκκλησίας δεν ύφίσταται μόνο σε επίπεδο «θεωρητικό», αλλά έχει άμεση συνέπεια και στην ίδια τη ζωή και τη συμπεριφορά των εκφραστών τους, αλλά και στη ίδια τη λειτουργία των εκκλησιαστικών δομών.

11. Προβλ. ΧΑΜΠΕΡΜΑΣ ΓΙΟΥΡΓΚΕΝ-ΠΑΠΑΣ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ ΙΣΤ', *Η διαλεκτική της εκκοσμίκευσης. Λόγος και Θρησκεία*, Αθήνα 2010.

12. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Έπιστολή 188, Προς Άμφιλόχιον περι κανόνων*, 1.

13. ΦΩΤΙΟΥ, *Έπιστολαί Β'* 21, 19-38. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Όμιλία 16,162*. Προβλ. PG. 137, 1068A και 1072A.

Ἔτσι :

i) Ὑπὸ τὴν ἐπίφραση τῆς παραδοσιαρχίας ἢ τῆς ἐσωστρέφειας, τοῦ προοδευτισμοῦ ἢ τῆς ἐξωστρέφειας, καὶ μὲ ἀντίληψη καθαρὰ ἐκκοσμηκευμένης νοοτροπίας, ὀδηγοῦν τὴν χαρισματικὴν ἱερωσύνη εἴτε στὴν εἰκόνα ἐνὸς προτεσταντικοῦ τύπου εὐσεβισμοῦ (pietismus), ὅπου ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση καὶ συμπεριφορὰ ἀποτελοῦν τὴν ἔνδειξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῆς παρουσίας καὶ ταυτότητας, εἴτε στὴν εἰκόνα μιᾶς ἱερωσύνης δυτικοῦ τύπου, ἢ ὅποια δραστηριοποιεῖται μέσῳ τοῦ κοινωνικοῦ ἀκτιβισμοῦ καὶ ἡ ὅποια ἐκφράζει μία ἄλλη ἀκόμη πτυχή τῆς ἐκκοσμίκευσης.

Στὴ Δύση ἡ Ἐκκλησία ταυτίστηκε μὲ τὸν κοινωνικό της ρόλο, τὸν ὅποιον ἀκόμη καὶ μοναχικὰ τάγματα τὸν ὑπηρετήσαν μὲ ἐξειδικευμένες καὶ μονομερεῖς πρωτοβουλίες, μὲ σκοπὸ νὰ ἀνακουφίσουν τὸν ἄνθρωπο «κοινωνικά». Ὅμως ἡ σύγχρονη οικονομικὴ κρίση καταρρίπτει σιγὰ - σιγὰ αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ πρόσωπο τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ οἰκοδόμημα τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, μὲ ἀποτέλεσμα σήμερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἐφήμερη καὶ κοσμικὴ διάσταση τῆς ἀκτιβιστικῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ μοναχισμοῦ νὰ ἀναζητεῖ τρόπους καὶ μέσα ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς ταυτότητάς τους καὶ χώρους δικαίωσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῆς ὑπαρξῆς καὶ δράσης ὡς ἱερέων ἢ μοναχῶν πλέον (!!!).

ii) Ἀκόμη καὶ ἡ διάσταση τῆς φιλανθρωπίας, ὡς κοινωνικὴ πρόνοια, κατανοεῖται ὑπὸ τοὺς ὅρους ἐνὸς φορέως ἢ συστήματος πρόνοιας καὶ φιλανθρωπίας, ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργεῖ ἐρήμην τῆς εὐθύνης τοῦ ἐπισκόπου, ὡς κατεξοχὴν ποιμένος καὶ ὑπευθύνου τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας (πρβλ. Ἀποστολ. Διαταγὲς 2,27, 4. Ἰουστίνου, Ἀπολογία 1,67,69), καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν τύπον ὄχι τῆς ἐνοριακῆς ὀργάνωσης ἀλλὰ μιᾶς ἀποκλειστικῆς καὶ εἰδικῆς δομῆς διενοριακῆς ἢ διεπισκοπικῆς ἄσκησης τῆς φιλανθρωπίας (Μ.Κ.Ο.).

Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι νὰ κάνει κοσμικὰς δομὰς, παρόμοιες καὶ παράλληλες πρὸς τὶς δομὰς ἐνὸς κράτους, γιὰ νὰ λύσει τὰ κοινωνικὰ προβλήματα.

Ὁ ὑγιὲς ὅμως φιλανθρωπικὸς ρόλος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι προσωπικός. Δὲν ἀπευθύνεται σὲ κατηγορίες ἀνθρώπων, ἀλλὰ δέχεται τὸν κάθε ἄνθρωπο ὡς πρόσωπο, σεβόμενη τὴν ἐλευθερία του. Δὲν βασιζέται σὲ ἀριθμούς, οὔτε ἀξιολογεῖ τὸ ἔργο τῆς ἀριθμητικὰ, ὅσο γοητευτικὸ καὶ ἐπικοινωνιακὸ καὶ ἂν εἶναι αὐτό.

iii) Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀντισταθεῖ σὲ αὐτὸν τὸν τύπο τῆς φιλανθρωπίας καὶ νὰ μὴν τὸν κάνει αὐτοσκοπὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς καὶ τῆς δράσης τῆς, γιὰτὶ θὰ χρειαστεῖ χρήματα, τὰ ὅποια θὰ ἀναζητήσῃ σὲ χώρους ἔξω

ἀπὸ τὸ ἐνοριακὸ πλαίσιο, καὶ τὸ ὁποῖο θὰ ἔχει ὡς ἐπακόλουθο μύριες ὅσες ἐξαρτήσεις καὶ ὑποχωρήσεις, συναλλαγές καὶ ἀνταλλάγματα, μὲ ἀποτέλεσμα στὸ τέλος νὰ μὴν ὁμοιάζει μὲ Ἐκκλησία ἀλλὰ μὲ ἀνώνυμη ἐταιρεία καὶ ἐνδεχομένως στὰ πρόθυρα τῆς πτώχευσης¹⁴.

ξ) Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία ἔχει μία διαφορετικὴ θεώρηση λειτουργίας τοῦ συνοδικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖο περιγράφεται στὶς κανονικὲς παραδόσεις καὶ δομές. Ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴ κορμὸ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ κανένας ἐκκλησιαστικὸς ἢ πολιτικὸς νομοθέτης δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσει τὴ λειτουργία του μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλης μορφῆς διοικητικὸ ὄργανο, συλλογικοῦ ἢ ἀτομικοῦ χαρακτήρα. Ἡ Σύνοδος εἶναι ἀδιαχώριστη ἀπὸ τὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοῦτο γιατί κάθε διαχωρισμὸς μεταξὺ δόγματος καὶ βασικῶν διοικητικῶν δομῶν τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἀπλὰ ἀτυχήσῃ ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Οἱ κανονικοὶ θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας δὲν κατανοοῦνται χωρὶς τὴν ἀναφορὰ τους στὶς θεολογικὲς ἐκεῖνες ἀρχές, οἱ ὁποῖες διέπουν τὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὸν τρόπον ποῦ Αὐτὴ «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις»¹⁵.

Κανένας θεσμὸς στὴν Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς κανονικὸς καὶ ἐκκλησιολογικὸς ἐὰν δὲν συνδέεται ἀπαραίτητα μὲ τὴ βαθύτερη δογματικὴ πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ κανονικὲς, λειτουργικὲς καὶ ιστορικὲς πτυχές τοῦ θεσμοῦ τῆς Συνόδου σχετίζονται μὲ τὴν ὅλη δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, γι' αὐτὸ καὶ τὸ Ὁρθόδοξο Κανονικὸ Δίκαιο ὀφείλει νὰ μὴν ἐπιτρέπει ἐξελίξεις καὶ μεταβολές ιστορικοῦ χαρακτήρα, οἱ ὁποῖες καθιουνδῆποτε τρόπο θίγουν τὸ ἐκκλησιολογικὸ περιεχόμενον λειτουργίας τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ.

Δυστυχῶς ὅμως καὶ στὸν θεσμὸ αὐτὸ, ὄχι μόνον συλλογικοῦ ἢ ἀτομικοῦ χαρακτήρα συμφέροντα, ἀλλὰ κυρίως λανθασμένης ἀντίληψης λειτουργίας του, τείνουν νὰ μετατρέψουν τὸ ρόλο τῆς Συνόδου σὲ Διοικητικὸ Συμβούλιο κάποιου Σωματείου ἢ Ἰδρύματος, τὸ ὁποῖο λύει τρέχοντα θέματα διοικητικῆς φύσεως ἢ βουλευτήριον ἀπόψεων καὶ ἀντιλήψεων, ἀτόμων ἢ συλλόγων, ἀπὸ τίς ἀποφάσεις τοῦ ὁποῖου ἱκανοποιοῦνται προσωπικὲς θέσεις, ἰδιοτέλειες, σκοπιμότητες καὶ ἀλλότριες ἐπιδιώξεις.

Οἱ παρανοήσεις αὐτές, οἱ ὁποῖες ἄλλοτε ὀδηγοῦν σὲ περιπέτειες τὸν ἐκκλησιαστικὸ βίον, ἄλλοτε δὲ σὲ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις συγκεκριμένων περιστα-

14. Βλ. ΚΑΤΣΙΑΡΑ ΑΛ. - ΒΑΜΒΟΥΝΑΚΗ ΜΑΡ., *Ὅταν ὁ Θεὸς πεθαίνει, μία συζήτηση*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 2003, σελ. 274-275.

15. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΑ, *Ἐπισημεία εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν*, ΛΖ', 6 καὶ ΛΗ', 1,3.

τικῶν (ὅπως συμβαίνει μὲ διάφορες ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τὴν ἐφαρμογὴ πολιτειακῶν νόμων γιὰ τὴν «κανονικὴ» καθάρωση καὶ ἔκπτωση ἱεραρχῶν), ἄλλοτε δὲ σὲ διάβρωση τῶν θεολογικῶν θεμελιῶν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησιολογίας, σὲ καταστρατήγηση τῆς κανονικῆς ἀρχῆς τῆς ἐδαφικότητας, σὲ διεκδίκηση ἀπὸ Ἐκκλησίες ὑπερόριων μορφῶν δικαιοδοσίας καὶ παρεμβάσεων, μὲ κίνδυνο τῆ διάσπαση τῆς ἐνότητος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἐπεκτατισμοῦ. Ὅλα αὐτὰ συνεπάγονται τὴν ἐμφάνιση τοῦ κινδύνου γιὰ διάσπαση τῆς πανορθόδοξης ἐνότητος ἢ τὴν ἐμφάνιση μιᾶς διάθεσης ἐκκλησιαστικῆς ἐσωστρέφειας, ἢ ὅποια κατανοεῖται ὡς αὐτάρκεια ἢ καὶ ἀδιαφορία κάποιων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἔναντι ἄλλων, γεγονός τὸ ὅποιο καὶ πάλιν ὑπονομεύει τὸ μέλλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνεργασίας καὶ ἐνότητος.

η) Καὶ ἐρχόμεθα στὸ τελευταῖο στοιχεῖο, τὸ ὅποιο πιστεύαμε ὅτι στὴν σημερινὴ τάση ἐκκοσμίκευσης θὰ διατηροῦσε τὸν «ἀντιστασιακὸ» του χαρακτήρα, ὅπως γινόταν παλαιότερα μέσα στὸ χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ διακονίας, καὶ ἀναφέρομαι συγκεκριμένα στὴν παρουσία καὶ στὴν δράση τοῦ γνήσιου ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ, τὸν ἄλλον πνεύμονα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ ζωῆς.

Ὁ μοναχισμὸς, μέσα στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἦταν ἓνα στοιχεῖο σημαντικό, τὸ ὅποιο ἂν καὶ λειτουργοῦσε πάντοτε ἀνανεωτικά, ἐν τούτοις διαφύλαττε τὰ διαχρονικὰ ἐχέγγυα τῆς παράδοσης, στήριζε ἀναγεννητικὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ προσπαθοῦσε μέσα ἀπὸ τὴν ἄσκηση, τὴν προσευχὴ, τὴ μετάνοια καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος νὰ μεταμορφώσει τὰ τοῦ κόσμου πράγματα καὶ νὰ ὑποδείξει τὸ μέτρο καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Αὐτὸ συνεπάγετο ὅτι ὁ μοναχισμὸς, ἐξαιτίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ του χαρακτήρα καὶ ὄχι τοῦ θρησκευτικοῦ του, δὲν ἦταν ἀντικοινωνικὸς, ἀλλὰ ἐπεδίωκε τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ σχήματα τοῦ κόσμου, ἐπικροτοῦσε τὴ δημιουργικὴ ἐλευθερία μέσα ἀπὸ τὴν αὐταπάρηση, ἦταν ὁ τρόπος μετάβασης σὲ μία ἄλλη κοινωνικὴ διάσταση τῆς ζωῆς, ὅπου μέσα ἀπὸ τὴν ἄσκηση, τὴ διακονία καὶ τὴν ἐργασία (ἐργόχειρο) προσπαθοῦσε νὰ ἀλλάξει τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς καὶ νὰ τὴν ἀνανεώσει χωρὶς νὰ τὴν καταστρέψει¹⁶.

Δυστυχῶς ὁμως, ὅπως μᾶς ἐπιβεβαιώνουν καὶ τὰ τελευταῖα γεγονότα τῶν ἡμερῶν, ἀντὶ τὸ μοναχικὸ ἰδεῶδες νὰ μεταμορφώσει τὸν κόσμο, μᾶλλον μετα-

16. Πρβλ. ΦΛΩΡΟΦΕΚΥ Γ., *Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 157 κ. ἐξ.

μορφώνεται και έκκοσμικεύεται, με αποτέλεσμα, ή οργανική σύνδεση μονής και επισκόπου να άμφισβητείται, γεγονός το οποίο οδηγεί στην υιοθέτηση άκεφαλων έκκλησιαστικά μοναστικών κοινοτήτων. Βεβαιότητα και σιγουριά δεν άντλούν πολλές μονές από την έκκλησιαστικότητά τους, δηλαδή εν τή Έκκλησία και δια τής Έκκλησίας, αλλά από τά «Σωματεία φίλων ιερών μονών και ύποστήριξης καθηγουμένων». Οί φιλανθρωπικές δραστηριότητές τους δεν αποτελούν έκφραση του διακονικού χαρακτήρος και προέκταση τής μοναστηριακής τους εργασίας, αλλά επεκτείνονται μέσα από διάφορα είδη επιχειρηματικών δομών, όπου οί Μ.Κ.Ο. και οί Offshore εταιρείες θεωρούνται ως ό αποδοτικότερος τρόπος ίκανοποίησης των επενδυτικών και χρησιμοθηρικών επιδιώξεών τους.

5. Έτσι λοιπόν, με τό όχημα τής παγκοσμιοποίησης εισήλθε στην ελληνική σύγχρονη κοινωνία των πολιτών ή οικονομική κρίση και ή αναπτυξιακή ύφεση, ή όποία τείνει να διαταράξει τον κοινωνικό ίστό και να όδηγήσει σε διάσπαση την κοινωνική συνοχή, αλλά και με όλα όσα αναφέραμε ως συνέπειες κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, κοινωνιολογικές και εκπαιδευτικές. Άλλά και ή έκκλησιαστική διακονία στον ελληνικό χώρο δεν έμεινε άμέτοχη. Στην έκκοσμιευμένη μορφή λειτουργίας των έκκλησιαστικών δομών και θεσμών έμφωλεύει πλέον ό άμεσος κίνδυνος να άμαυρώσουμε την έκκλησιαστική μας ταυτότητα και να άπωλέσουμε την ένότητά μας¹⁷.

Μία τέτοιου είδους όμως έκκλησιαστική διακονία, ή όποία πάσχει από έλλειμμα αυτόκριτικής και πλεόνασμα άπολογητικής διάθεσης, συνεπάγεται μία άπροθυμία να ύπερβεί τά θεολογικά στερεότυπα και τά κοινωνικά πρότυπα, όσο και τίς επιμέρους πολιτισμικές, οικονομικές και άλλες διαφορές, και να ένώσει τή φωνή της με τίς άλλες Έκκλησίες στο όνομα και για χάρη του άνθρώπου, γιατί διακατέχεται από τό φοβικό σύνδρομο τής έλλειμματικής άυτοπεποίθησης, τόσο ως προς την πίστη, όσο και ως προς την δυναμικότητα τής Άλήθειας, την όποιαν όφειλε να έκφράζει.

Ποιές όμως είναι οί αίτιες, οί όποιες όδήγησαν την έκκλησιαστική μας διακονία σε αυτή την κρίση ταυτότητας;

Πρώτον ή ύπό την μορφή τής συναλληλίας έμφανιζόμενη τάση *έναρμόνισης* και *έξισορρόπησης* μεταξύ τής κανονικότητας και τής νομιμότητας, έστω και

17. Πρβλ. ΛΟΥΔΩΒΙΚΟΥ ΝΙΚ., *Όρθοδοξία και έκσυγχρονισμός. Βυζαντινή έξατομίκευση, Κράτος και Ίστορία στην προοπτική του εύρωπαϊκού μέλλοντος*, Άθήνα 2006.

ἂν παλαιότερα ἐτονίζετο, ὅτι σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο ἡ σχέση Κράτους καὶ Ἐκκλησίας «εὐρίσκεται εἰς τὸ μεταίχιμο μεταξὺ τοῦ συστήματος τῆς νόμῳ κρατοῦσης Πολιτείας καὶ ἐνὸς καθεστώτος συναλληλίας. Διότι σαφῆς τυγχάνει ἡ βούλησις τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, ὅπως ἡ Ἐκκλησία παύσῃ νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν Πολιτείαν, ἐκατέρας τούτων ἀσχολουμένης μὲ τὰ καθ' ἑαυτὴν ἴδια ζητήματα, ἀμφοτέρων δὲ συνεργαζομένων ἐν ἰσοτιμίᾳ διὰ τὰ κοινὰ»¹⁸. Οἱ τελευταῖες ἐξελίξεις τόσο σὲ νομοθετικὸ ὅσο καὶ σὲ ἐπίπεδο συνεργασίας Κράτους καὶ Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνουν πλέον γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς «οἰονεῖ» μορφῆς συναλληλίας, σεβασμοῦ καὶ ἀποδοχῆς τῆς ἀρχῆς τῶν διακριτῶν ρόλων, ἀφοῦ ἡ Πολιτεία ἐν ὀνόματι τῶν ὀποιωνδήποτε οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων ἔχει υἱοθετήσει πλέον ὡς μονόδρομο τὸ δόγμα τῆς «νόμῳ κρατοῦσης Πολιτείας».

Δεύτερον ἡ Ἐκκλησία, μέσα στὶς ἴδιες τὶς δομές τῆς υἱοθετεῖ πρότυπα κοσμικὰ ἐξ ἀντιγραφῆς μὲ σκοπὸ, εἴτε γιὰ νὰ ἐπιβιώσει οἰκονομικά, εἴτε γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ ἀποτελεσματικότερα στὶς ἀνάγκες τοῦ ποιμνίου τῆς. Ὅμως στὰ ἐξ ἀντιγραφῆς αὐτὰ πρότυπα, ἐὰν δὲν ὀριοθετηθοῦν καὶ δὲν τεθοῦν κόκκινες γραμμές, λειτουργοῦν στὸ ἴδιο τὸ σῶμα τοῦ θεσμοῦ ἀλλοτριωτικά, μὲ ἀποτελέσματα ἀνάλογα καὶ ἀντίστοιχα μὲ αὐτὰ ποὺ περιέγραφα παραπάνω (γιὰ παράδειγμα σὲ λίγο καιρὸ τὸ iPad καὶ τὸ laptop θὰ ἀποτελέσουν στοιχεῖα τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῶν κληρικῶν, ὅπως ἤδη ἔχει γίνεῖ μὲ τὶς τηλεοπτικῆς, ραδιοφωνικῆς ἢ ἰντερνετικῆς ἀναμεταδόσεις τῆς Θείας Λειτουργίας γιὰ λόγους ποιμαντικῆς (!!!), καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ λειτουργικοῦ κηρύγματος, τὸ ὁποῖο θεωροῦμε ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὀπωσδήποτε καὶ προεκτάσεις ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς, μὲ τὶς ὁποῖες ἐμφανίζεται ἡ τάση ὑποκατάστασης τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύναξης τῆς ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ φανερούμενης Ἐκκλησίας), καὶ ὅλα αὐτὰ προκαλοῦνται ἐπειδὴ ὑπάρχει ὄχι μόνον μία ὄσμωση πολιτιστικῆ, ἀλλὰ κυρίως καὶ μία ἀντίδοσις ἰδιωμάτων καὶ ἐνδοκοσμικῆ διάθεσις μιμητισμοῦ.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διακονία μπορεῖ νὰ ἀντιδράσῃ, καὶ τώρα ποὺ εἶναι ἀκόμη νωρὶς νὰ θέσῃ, μὲ βάση τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν κανονικὴ παράδοσή της, ὅρους καὶ προϋποθέσεις, ὄχι μόνον συνεργασιῶν, ἀλλὰ καὶ υἱοθέτησης προτύπων. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀνέκαθεν δημιούργησε πολιτισμὸ, ὄχι ταυτιζόμενη μὲ ἐφήμερες κοσμικῆς δυνάμεις, ἀλλὰ προβάλλουσα αἰώνιες πνευματικῆς ἀρχές. Τέτοιες βασικῆς καὶ θεμελιώδεις ἀρχές εἶναι

18. Πρβλ. στὸ περιοδ. Ἐκκλησία 52 (1975), σελ. 310.

ή αγάπη, ή ελευθερία, ή άκεραιότητα και ή μοναδικότητα του κάθε προσώπου, ό σεβασμός του όλου ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος και όλα όσα συναφή με αυτά έκφράζουν τον πολιτισμό ενός λαού. Γι' αυτό και έχει χρέος ή Όρθόδοξη Έκκλησία να πάρει συγκεκριμένη θέση και ανάλογη στάση ως προς τους κινδύνους που έγκυμονεί ή παγκοσμιοποιημένη μορφή του σύγχρονου πολιτισμού, μέσα στον όποιο ή άτομοκρατία, ό εϋδαιμονισμός, ή χρησιμοθηρία και ή λογικοκρατία συγκροτούν την μορφή του και από τά όποια ό σύγχρονος άνθρωπος κινδυνεύει ύπαρξιακά¹⁹.

6. Ποιό είναι τó χρέος και οι δυνατότητες της Όρθόδοξης Έκκλησίας άπέναντι στην κρίση της σύγχρονης κοινωνίας και στην τάση έκκοσμίκευσης της έκκλησιαστικής διακονίας;

Ή Όρθοδοξία: *Πρώτον* δέν μπορεί να άσκήσει δημιουργική κριτική του σύγχρονου πολιτισμού, χωρίς να έχει βαθιά συνείδηση της παράδοσης και της κληρονομιάς της.

Δεύτερον ή κριτική της Όρθοδοξίας έναντι της κρίσης της σύγχρονης κοινωνίας για να είναι έποικοδομητική και δημιουργική, δέν πρέπει να είναι πολεμική, αλλά άποτέλεσμα συμπαθοϋς και φιλανθρώπου συγκαταβάσεως στον σύγχρονο άνθρωπο και τά ύπαρξιακά του προβλήματα.

Τρίτον δέν πρέπει να λησμονεί πλέον ότι ό δυτικός άνθρωπος δέν είναι ό «άλλος», ό άπέναντι και έξω από την Έκκλησία, αλλά ό ένορίτης, όπως θα είναι και τά παιδιά του και τά παιδιά των παιδιών του.

Τέταρτον ή μαρτυρία της Όρθοδοξίας για να είναι έποικοδομητική και δημιουργική, πρέπει να λειτουργήσει σωστά ή ένορία.

Πέμπτον πρέπει να άρθρώσει λόγο σωτήριο για τον σύγχρονο άνθρωπο λαμβάνοντας ύπ' όψιν τά άδιέξοδα που ό άνθρωπος αντιμετώπιζει.

Έκτον να προβάλλει ένα πρότυπο και μία στάση ζωής, ώστε να δημιουργήσει την έναλλακτική λύση στα άδιέξοδα που δημιουργεί ό άτομισμός των κοινωνιών και ό εϋδαιμονισμός του πολιτισμού μας, διαμορφώνοντας του μία νέα συνείδηση.

Μόνο μία συγκροτημένη και σωστή ένορία, ως εϋχαριστιακή κοινότητα, και ένας πατροπαράδοτος μοναχικός βίος, σύμφωνος προς την ιστορία του και την πατερική και θεολογική παράδοσή του, είναι δυνατόν να καταστοϋν φορείς

19. Πρβλ. ΙΩΑΝΝΟΥ (ΖΗΖΙΟΥΛΑ), ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΕΡΓΑΜΟΥ, *Πολιτιστικές Ταυτότητες και Παγκοσμιοποίηση*, έκδ. ΕΝΤΕΛΕΧΕΙΑ, σελ. 32.

δράσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, ἡ ὁποία μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ προστατεύσει καὶ τὴν ἴδια ἀπὸ τὴν ἀφομοίωση καὶ τὸν μιμητισμὸ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀποτελέσει τὴν μικρὴ ζύμη πού ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ.

Ἰδιαιτέρα ὁ μοναχισμὸς πού ἔχει παρεξηγηθεῖ στὶς μέρες μας καὶ ἔχει πολεμηθεῖ μέσα στὴν ἴδια τὴν Ὁρθοδοξία, πρέπει νὰ ξανακερδίσει τὴν ἐκτίμηση καὶ τὸν σεβασμὸ. Τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀλλὰ ὄχι μόνο αὐτό, πρέπει νὰ ἀποτελέσει τὸ ὑγιὲς σημεῖον ἑλξης πολλῶν νέων ἀνθρώπων, ὥστε νὰ καταστεῖ καὶ πάλι μία ζωντανὴ παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν σύγχρονο κόσμ²⁰.

Τὸ τελευταῖο πρόβλημα τὸ ὁποῖο πρέπει ἡ Ὁρθοδοξία νὰ ἀντιμετωπίσει, προκειμένου νὰ συμβάλλει οὐσιαστικά στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων κρίσης τῆς σύγχρονης κοινωνίας, εἶναι ἡ ἔντονη κρίση ταυτότητας πού προέρχεται ἀπὸ μία θεολογικὴ σύγχυση, πού δυσκολεύει τὴν ἀνάπτυξη σαφῶν θεολογικῶν κριτηρίων, μία ἀσυνέπεια μεταξὺ θεολογικῶν ἀρχῶν καὶ πρακτικῆς καὶ μία ἀγκίστρωση ἀπὸ τὸ Κράτος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλεῖ ἀσφάλεια.

Τὸ ξεκαθάρισμα τῶν θεολογικῶν κριτηρίων εἶναι σήμερα ἐπεῖγον θέμα γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἡ διαλεκτικὴ μεταξὺ παράδοσης καὶ σύγχρονου κόσμου εἶναι ἀπαίτηση, μάλιστα σὲ ἓνα κόσμ^ο ὅπου οἱ σύγχρονες φιλοσοφίες καὶ ἰδεολογίες τείνουν νὰ παραμορφώσουν τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἐλευθερία του. Ἡ ὀριοθέτηση τῶν καθαρῶν σχέσεων συναλληλίας καὶ ὁ σεβασμὸς στὴν λειτουργία τῶν διακριτῶν ρόλων, μὲ ἓνα νέο πλαίσιο σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, θὰ δώσει στὴν Ἐκκλησία περισσότερες δυνατότητες δράσης καὶ συμβολῆς στὴν ἐπίλυση τῶν διαφόρων ποιμαντικῶν προβλημάτων καὶ ἐπιβίωσης τοῦ ποιμνίου τῆς.

Μία θεώρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας ἐμποτισμένης μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς θεολογικῆς, λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ πατερικῆς παράδοσης θὰ καταστήσει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἓνα ἰσχυρὸ ἀνάχωμα προκειμένου νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ σκύλλα τῆς βαβυλωνείου παγκοσμιοποίησης καὶ ἡ χάρυβδη τῆς ἀλλοτριωτικῆς ἐκκοσμίκευσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ διακονίας, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ἀποτελέσει καὶ μία οὐσιαστικὴ συμβολὴ στὴν ὑπέρβαση ἢ καὶ τὴν ἐπίλυση πολλῶν προβλημάτων τῆς κρίσης καὶ τῆς σύγχρονης κοινωνίας, ἀρκεῖ νὰ μὴ χάσουμε τὴν ταυτότητά μας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοσυνειδησία.

20. ΙΩΑΝΝΟΥ (ΖΗΖΙΟΥΛΑ), ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΠΕΡΓΑΜΟΥ, «Ἡ Ὁρθοδοξία σήμερα», στὸ *Ἐνατενίσαις* 7 (Ἰανουάριος-Ἀπρίλιος 2009), σελ. 17.

Μόνο μία Όρθοδοξία ζωντανή, άνοικτη, πού δέχεται με στοργή και αγάπη όλους, πού ζή με την αΐσθηση τής καθολικής ευθύνης της σπόν ένοποιούμενο σύγχρονο κόσμο, μπορεί νά παραμείνει άτρωτη από τις ποικίλες μορφές τής παγκοσμιοποίησης και τής έκκοσμίκευσης, γιατί μόνον όταν ένα σώμα είναι δυνατό, υγιές και άκμαϊο μπορεί εύκολότερα νά άπορρίψει κάθε τί ξένο πού επιδιώκει νά τó άλλοιώσει, ενώ με ταχύτερους ρυθμούς μπορεί νά έπουλώσει και τίς κατά καιρούς πληγές του.